

*Гоменюк Віта,
завідувач відділення,
ВСП «Коледж інженерії,
управління та землевпорядкування
Національного авіаційного
університету», Київ, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ (ФПВО)

Оцінюючи зміни, зокрема на ринку праці, в економіці та в інших сферах життя й діяльності, які відбулись в результаті війни розпочатої рф в Україні постає нагальна потреба визначитись із перспективою розвитку закладів фахової передвищої освіти, їх ролі та значення в питаннях містовідновлення та містоутворення, запобігання кризи на ринку праці, як сьогодні, так і в майбутньому, можливості закладів (ФПВО) не лише вижити в умовах війни, а й конкурувати із закордонними закладами відповідних рівнів. Так, навіть сьогодні в умовах війни ми змушені перед собою ставити питання конкурентоспроможності закладів фахової передвищої освіти так, як вирішення саме цього питання нам дасть можливість запобігти відтоку суттєвої рушійної сили держави, а саме відтоку молодого покоління. Безумовно важливим є питання й повернення молоді, які були змушені залишити свої домівки, своє звичне життя та разом із своїми сім'ями переїхати до інших країн.

Метою є окреслення основні тенденції розвитку, можливості та перспективи фахової передвищої освіти в умовах війни та повоєнний період.

Емпіричний метод використовувався при зборі інформації; зроблено теоретичний аналіз наукових джерел, порівняння та оцінка наукових підходів.

Оцінюючи стан фахової передвищої освіти потрібно зазначити, що актуальними на сьогодні є два вектори - це робота закладів фахової передвищої освіти в умовах війни та повоєнна відбудова. Безумовно, що в центрі цього питання залишається якість освіти.

Враховуючи, що навчальним закладам рекомендується здійснювати навчальний процес у змішаній формі навчання, вводити позмінну та/або асинхронну форму та планувати довгі зимові канікули для уникнення проблем з опаленням, збільшувати норми робочого часу для педагогічних працівників до 60 годин на тиждень та ін., а самі здобувачі ФПО змушені опрацьовувати значну частину матеріалу самостійно із-за неможливості під'єднатись до навчального заняття під час бомбардувань та інших технічних причин (відсутність можливості вчасно потрапити на пару під час тривоги, відсутність електрозв'язку та інтернету), то маємо визнавати, що якість навчання погіршується. Що ж стосується отримання практичних навичок та вмінь, то можливість їх отримання іноді стає вкрай важким за

таких умов, хоча варто зазначити, що для цього докладається максимум зусиль.

Не маємо залишати поза увагою й той факт, що 53 заклади освіти були переміщені на більш безпечну територію України, а статистика щодо загиблих здобувачів освіти та викладачів й тих, хто знаходиться в окупації, чи примусово були вивезені за межі України поки що відсутня [1].

Якщо оцінити рівень задоволення якістю навчання, то однозначної відповіді поки що не отримуємо, так як думки самих здобувачів освіти, їх батьків дуже різняться. Окрім того говорячи про якість навчання маємо враховувати ще й оцінку якості результатів навчання замовниками ФПВО та роботодавцями, яка не може бути схвальною в загальному тренді за тих умов в яких сьогодні існує країна. Необхідно врахувати також, що серед здобувачів фахової передвищої освіти є частка тих здобувачів освіти, які намагаються отримувати фахову передвищу освіту в Україні паралельно навчаючись за кордоном, тобто це та частка молоді, яка планує повертатись в Україну після закінчення війни. Однак, маємо визнати, що є й така частка здобувачів освіти, яка на сьогодні вже прийняла рішення щодо навчання за кордоном та можливої асиміляції в тих країнах, куди була змушена емігрувати із-за війни.

Оцінюючи міграційну ситуацію за даними Агентства ООН у справах біженців, варто зазначити, що міграційні втрати серед дітей і молоді є значними та несуть загрозу для багатьох сфер економічної діяльності та економіки країни в цілому. Найближчим часом це загрожує, як скороченням пропозиції робочої сили, так і погіршенням її якісних характеристик.

Якщо до усього сказаного ми додамо й той факт, що починаючи з 2019 року здобувачі фахової передвищої освіти були змушені через ситуацію зі світовою пандемією коронавірусної хвороби COVID-19 перейти до навчання за дистанційною формою, то питання якості освіти та якості фахівців-випускників стає дедалі гострішим.

Безумовно, що якість фахівців та рівень їхньої підготовки й отриманих навичок впливатиме на можливість випускників працевлаштуватись й отримати бажану роботу за спеціальністю. Окрім того важливим залишається й якість отриманих здобувачами ФПВО soft та hard skills під час навчання в навчальних закладах, які безпосередньо впливатимуть на якість виконуваних ними функцій на робочому місці, можливість соціалізуватись в новому колективі при влаштуванні на роботу, виконувати свої функціональні обов'язки, що допоможе не лише вирішити питання з нестачею якісних кваліфікованих кадрів затребуваних професій на ринку праці, а й дасть можливість забезпечити зростання ВВП країни в найближчі повоєнні роки.

Враховуючи ту ситуацію, яка складається сьогодні на ринку праці маємо зазначити, що кількість претендентів на 1 вакансію станом на 1 жовтня 2022 року значно зросла порівняно з попереднім роком й коливається від 4 чоловік до 22 чоловік на вакансію в залежності від професійної групи, тобто варто зазначити, що сьогодні на ринку праці існує серйозна

конкуренція серед фахівців, перелік найбільш затребуваних професій значно змінився, а вимоги до фахівців значно зросли [2]. Звичайно, що така ситуація сьогодні пов'язана з рядом обставин, з тим, що частина населення припинили підприємницьку діяльність у зв'язку з переїздом, частина населення була змушена закрити свій бізнес по причині мобілізації, а також з неможливістю продовжувати свій бізнес по іншим причинам (перебуваючи на окупованих територіях, чи територіях активних бойових дій, погіршення логістики, відсутності достатньої кількості платоспроможних клієнтів, тощо), що безумовно вплинуло на кількість робочих місць. Через війну в Україні втрачено близько 4,8 мільйона робочих місць.

Зрозуміло, що після війни в Україні може настати швидке відновлення робочих місць але попит на ринку праці за професіями із зрозумілих причин зазнає різких змін [3].

Міграційні втрати серед дітей і молоді можуть мати негативні наслідки для економіки країни і саме тому важливо утримати тих дітей та молодь, яка сьогодні знаходиться в країні, чи має бажання повернутись надаючи якісні освітні послуги та забезпечуючи можливість працевлаштування за набутою професією або продовжити навчання за наступним освітнім ступенем вищої освіти.

Враховуючи досвід закордонних навчальних закладів маємо зазначити, що одна з визначальних ролей будь-якого закладу, а особливо університетів є їхній внесок у розвиток економіки країни та регіонів, а саме тому продовжуючи підготовку здобувачів ФПВО важливо визначити, які фахівці матимуть попит на ринку праці в найближчій перспективі. Розуміючи, що попит ринку праці зазнає змін цей фактор неодмінно потрібно враховувати, що дасть можливість готувати тих фахівців, які зможуть стати потужною силою для швидкої відбудови й реконструкції країни її економіки, інфраструктури, освіти, виробничих потужностей, лікарень, шкіл, тощо в повоєнний період, розвиваючи успіх децентралізації з урахуванням найкращих світових технологій.

Ринок праці почав поживляватись лише починаючи з вересня місяця 2022 року. Найбільш затребуваними спеціалістами є спеціалісти у сфері продажів; ІТ, інтернет, телекому; у сфері транспорту та логістики; робітничий персонал; у сфері будівництва; пошиття одягу; приготування їжі; медицини, фармацевтики та кризової психології. За прогнозами ейчар спеціалістів кадрових агентств та фахівців Ради з відновлення України повоєнне відновлення країни відбуватиметься у відповідності до інерційної моделі відродження України згідно Шумпетерівської теорії творення нового замість зруйнованого старого. Найбільш затребуваними професіями будуть військовослужбовці; спеціалісти у сфері будівництва та інфраструктури; енергетики; сільського господарства, медицини та психології; поліції; ІТ-сфери; логістики; e-commerce та продажів. Саме тому переорієнтація на першочергову підготовку фахівців, необхідних в умовах воєнного стану, для відбудови звільнених територій, розвитку пріоритетних галузей економіки

України - це ще один крок до швидкої відбудови країни та суттєвий внесок навчальних закладів, їхніх провайдерів, закладів післядипломної освіти та Державної служби зайнятості в розвиток економіки країни та регіонів.

Ще одним перспективним завданням розвитку закладів фахової передвищої освіти є підготовка кадрів за мікроступенями (мікрокредитами/мікрокваліфікаціями) (далі - МК), яке запропоноване як основне завдання вищої фахової передвищої освіти в короткостроковому періоді Інститутом освітньої аналітики за підтримки Міністерства освіти і науки України. Розроблення необхідного інструментарію (навчальних програм, кваліфікаційних вимог, засобів та методів оцінювання тощо), що зорієнтований на коротший термін навчання, спрощену процедуру визнання результатів навчання та ґрунтується на принципах: сучасності професійних навичок, їх технологічного й технічного рівня, адаптованості до міждержавних/міжрегіональних ринків праці, наявності тривалого застосування в європейських країнах тощо.

Безумовно, запропоноване рішення буде актуальним враховуючи його необхідність в даних умовах але все ж важливим також є й питання його імплементації. Орієнтиром повинне бути скорочення термінів навчання у 2–5 разів, чого можна досягти за рахунок визнання попереднього досвіду роботи (результатів неформальної освіти й інформального навчання), підготовки за частковими (найбільш затребуваними) кваліфікаціями. Варто відмітити, що більш доцільним є використання мікрокваліфікацій передусім для навчання дорослого населення, яке має потребу в перекваліфікації, чи у випадку необхідності удосконалення своїх навичок та знань, або ж у випадку потреби здобуття додаткових знань і навичок, яких не вистачає у зв'язку з цифровізацією галузі, зміни технологій тощо.

16 червня 2022 року Європейська Комісія прийняла Рекомендації Ради щодо європейського підходу до мікрокваліфікацій для навчання протягом усього життя та працевлаштування. Це рішення ухвалено й Національним агенством кваліфікацій, де спеціально створена робоча група напрацьовує рекомендації щодо визначення місця мікрокваліфікацій у Національній системі кваліфікацій, а також щодо їх використання в системі освіти та професійної підготовки, тому вектор майбутньої перспективи в даному питанні є визначеним.

Ще одним важливим перспективним рішенням для вирішення висвітлених проблемних питань є формування системи державно-приватного й соціального партнерства у сфері підготовки фахівців зокрема між роботодавцями, службами зайнятості та навчальними закладами. Забезпечення відповідності підготовки кадрів потребам вітчизняного, регіональних і міжнародного ринків праці повоєнного періоду. Створення відповідних платформ для діалогу та співпраці, який допомагатиме вирішенню актуальних питань та завдань, як освіти, так і ринку праці й особливо питань малого та середнього бізнесу, які під час війни зазнали найбільших втрат.

До прикладу є багаторічний досвід Канади, так як саме в Канаді найбільша частина коледжів мають виражену практичну спрямованість на відміну від університетів, які займаються наукою. У коледжах та університетах існують спеціальні програми, так звані «Co-op program», навчальний план яких передбачає стажування у великих компаніях Канади. Таким чином, 30 % навчального часу займає обов'язкова практика за фахом. Крім того, програми в коледжах Канади розробляються у співпраці із промисловими та громадськими організаціями, що дає можливість зробити навчальний план найбільш актуальним і таким, що відповідає всім вимогам майбутніх роботодавців.

Для вирішення нагальних висвітлених вище проблем воєнного та повоєнного періоду могла б стати дуальна освіта. Її застосування в навчальних закладах з можливістю одночасно отримувати знання в навчальних закладах, а практичні навички під час роботи паралельно на підприємствах та організаціях дало б можливість таким фахівцям по закінченню навчального закладу одразу мати роботу за здобутою спеціальністю. Проблемою лише залишається той факт, що діючих підприємств та організацій в Україні набагато менше, ніж до війни, тому єдиним виходом в цій ситуації для здобувачів освіти за дуальною освітою є робота в організаціях закордонних підприємств. Знаючи, що значна частина здобувачів освіти зараз ще знаходяться за кордоном і для повнолітніх здобувачів, які знаходяться за кордоном такий варіант міг би стати хорошим рішенням але за таких умов країна назавжди може втратити свій кадровий потенціал й пришвидшити процес асиміляції, тим більше, якщо не зможе віднайти тих інструментів, які допоможуть розпочати швидке відновлення країни й промисловості, створивши нові робочі місця з привабливою заробітною платою, відбудувавши втрачені домівки таких громадян та забезпечивши безпеку усіх громадян країни. Зважаючи на це повернутись до питання дуальної освіти варто в повоєнний період, коли країна зможе розпочати швидке відновлення.

Перспективним напрямком розвитку для закладів ФПВО є розширення бази для проведення навчальної практики шляхом залучення до розв'язання цієї проблеми європейських країн та інших країн-партнерів України. Це не новий для країни досвід але новий досвід для багатьох навчальних закладів, який потребує його детального вивчення.

Отже підсумовуючи все вищесказане щодо перспектив розвитку закладів ФПВО, які безпосередньо впливатимуть на відбудову, відновлення та розвиток країни передбачають такі вектори розвитку, як переорієнтація навчальних закладів на першочергову підготовку фахівців, необхідних в умовах воєнного стану, для відбудови звільнених територій, розвитку пріоритетних галузей економіки України; підготовка кадрів за мікроступенями (мікрокредитами/ мікрокваліфікаціями) та розроблення необхідного інструментарію (навчальних програм, кваліфікаційних вимог, засобів та методів оцінювання тощо), що зорієнтований на коротший термін

навчання, спрощену процедуру визнання результатів навчання; формування системи державно-приватного й соціального партнерства у сфері підготовки фахівців зокрема між роботодавцями, службами зайнятості та навчальними закладами та створення відповідних платформ для діалогу й співпраці; розвиток дуальної освіти в повоєнний період; розширення бази для проведення навчальної практики шляхом залучення до розв'язання цієї проблеми європейських країн та інших країн-партнерів України.

Список використаних джерел

1. Горіховський М., Оганесян В. Підтримка ЄС інтеграції українських дітей і молоді в системі освіти держав-членів в умовах війни РФ проти України: стратегічні орієнтири та успішні практики// Використання різних видів навчання фахової передвищої освіти в умовах війни. Теорія та практика. Наукові статті, №3 (2022). Опубліковано 30.09.2022
2. Ситуація на ринку праці та діяльність державної служби зайнятості у січні-вересні 2022 року // Державний центр зайнятості. URL: file:///C:/Users/%D0%B0%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/09_sytuaciya_na_rp_ta_diyalnist_dsz_2022_.pdf
3. Зміни на ринку праці в умовах економічних потрясінь, 05.07.2022//Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/>
4. Освіта України в умовах воєнного стану// Інформаційно-аналітичний збірник. Інститут освітньої аналітики, 2022.
5. Стратегія розвитку вищої освіти на 2021-2031 роки. МОН України, Київ, 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osvi-ti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> [Дата звернення 7 Березень 2021].
6. Pakhomova T.O., Komova O.S., Belia V.V., Yivzhenko Y.V., Demidko E.V. Transformation of the pedagogical process in higher education during the quarantine. *Linguistics and Culture Review*, 5 (S2), 2021. P.215-230